

იმშემი

1888-1890

«იმშემი» გამოდის თვეში ორჯერ, ყოველი თვის თხუთმეცს და ოცდაათ რიცხვებში.

შინაარსი: მედიკონების გადაყვანა-გადმოყვანის და ხეკვლევის საბუთების შესახებ. — «იმშემი»-ს კორრესპონდენტი. — კაგეგეიდან და კახეთიდან. — საქართველოს ექსპროსის მოგზაურებას სადგადს მზარში. — საისტორიო მასალა. — წარმამაგალაბა სიტუციის დმერთი. — ასლი ამბები და შენიშენები. — წლის თთუკების სხელების აღხნა. — სეგულისსმეერო აზრები და შენიშენები.

მედიკონების გადაყვანა-გადმოყვანის და ხეკვლევის საბუთების შესახებ.

ამ უკანასკნელ დროს საქართველო-იმერეთის სინოღონი კანტორისაგან გამოიკა ორი უქაში. ამ უქაშების ძალით მედიკონები და მთავრები არ შეუძლიათ სამსახური სისსლოგან და თვისების მონათესავე მღვდლებთან ერთად მგოთხე ხარისხამდე და ნათლიაობით მონათესავესთან მესამე ხარისხამდე. ეს წესი, მართალია, რუსეთის ეპარქიებში დიდი ხნიღვან სრულდება და იშვიათად მოხდება, რომ ეკკლესიის კრებულში ერთად მსახურებდენ მონათესავენი, მაგრამ დასავლეთ საქართველოში ყოღილად შეუძლებელი იყო ამ კანონის სისრულეში მოყანა დღემდის მინიკ. შეგლის მოცხვენება, რომ წლამდე ქუთაისის გუბერნიაში ეკკლესიების შტატები არც კი იყო რეიანად დაწყობილი. 1889 წელში, გამსვენებული ექსპროსის ვისევის დროს უმაღლესად ნაბრძანები იყო, რომ ქუთაისის გუბერნიაში სამრევლო ეკკლესიების ახალი შტატების სია შემდგარიყო. ამისათვის იქნა დანიშნული კომისია, რომელსაც ეკკლესიის დეიდინა სამრევლო ეკკლესიების ახალი შტატების სიები შედგინა. ეს კომისია რომელიმე ეკკლესიის შტატათ ჩარიკების დროს ნიშნავდა ამ შტატის სამღვდლო და საეკკლესიო მოსამსახურეთა. ამ კომისიისაგან

შეღვნილი სიები ახალი შტატის წყობილებისა სამღვდლო და საეკკლესიო მოსამსახურე პირთა ჩვენებით, შემდეგ შესწორებისა ადგილობითი მღვდლო-მთავრებისაგან, საქართველო სინოღონი კანტორისაგან წარღვნილ იქნა უწმიდეს და უმართებულეს სინოღონში უწმიდესმა და უმართებულესმა სინოღონმა ეს სამრევლო ეკკლესიების ახალი შტატის წყობილება 1861 და 1862 წლებში დამტკიცაკაცმა რომ ვადახდლოს ამ შტატის წყობილებას, მრავალს ადგილას ნახავს, რომ კომისიისაგან მედიკონებთან ეკკლესიის კრებულში ნახვენები არიან მღვდლებთან მათივე შეილები, მშები მშებთან და მსგავსადე სხვა მონათესაენი. ზოგიერთს ძლიერ გაუკვირდება ეს და იტყვის: როგორ მიუშვეს ერთ კრებულში ამისთანა მახლობელი ნათესავებიო. მაგრამ, თუ ერთ ვარემოებას ყურადღებას მივაქცევთ, აქ არასუერთი ვასაკვირველი არ არის. 1860 წლამდე იმერეთის და გურია-სამეგრელოის ეპარქიების მრავალ ეკკლესიებში კაცი მედიკონის სულ ვერ ნახავდა, რადგან მსურველი ამ თანამდებობის მიღებისა არეინ იყო. მრევლის მღვდელი ხან ერთ კაცს სთხოვდა და ხან მგორეს წირუხედ მომხარებას, რომ ვალობა მინიკ ეთქვა, ხოლო მედიკონის წასაკითხს თვითონ მღვდელი კითხულობდა. მედიკონის შემოსავალი ისე მცირე იყო, რომ იგი არეის არ იზიდავდა. ამისათვის მრავალი მღვდელი იძულებული

იყენებ მედავითნებად თავიანთი შეილები, მძები და სხვა მონათესავენი მოეთხოვათ და დაეყენებათ. ეს წესი, ძალაუნებურად, სრულდებოდა ზემოაღნიშნულ ეპარქიებში უკანასკნელ დროამდე.

ზემოაღნიშნულ ეპარქიებში არა თუ წინეთ, დღესაც არ შეუძლიათ სამღვდლო და საეკკლესიო მოსამსახურეთ მარტო მრევლის შემოსავლით იცხოვრონ და უზრუნველ იქმნენ. ჩვენს საქართველოში მღვდლების მდგომარეობა სულ სხვა არის რუსეთის სამღვდლოებთან შედარებით. ჩვენში იშვიათად ნახავთ იმისთანა სამღვდლო და საეკკლესიო მოსამსახურეს, რომ თავისთა შეძენილი ან მამა პაპისაგან დატოვებული არ ჰქონდეს სასლ-კარი და ცოტა თუ ბევრი ადგილ-მამული, რომელიც მისთვის შეადგენს ცხოვრების პირველ სახსარს. დასავლეთი საქართველოს ეპარქიებში ჯამაგირების დანიშვნამდის თავის სოფლიდან დაშორებულ სამრევლოში არ წავიდოდა კაცი სამღვდლო ადგილზედაც, რადგან ცხოვრების ნამეტან საშუალებას თავის ოჯახილამ გამოეყოფა. რაიცა შეეხება მედავითნეებს, ისინი ჯამაგირის და შემოსავლის სიმცირის გამოისობით დღესაც არ მიღიან მედავითნეებთან თავიანთ სოფლიდან დაშორებულ სამრევლოებში. თვითრეალური მედავითნის შემოსავალი ჩვენში თითქმის არ აღემატება წლიურად 80—100 მანეთსა. სახლსა და კარს და თავის მამულს მოშორებულმა მედავითნემ როგორ უნდა იცხოვროს ასი მანეთით?

აი ამ საპატორა გარემოებათა გამო, ხანდისხან, ადგილ ობითი მღვდლო-მთავრები დასვლეთ საქართველოში მედავითნეებად ნიშნავდნ მღვდლის ნათესავებსაც, როდესაც გარეშე პირნი, მათხვენლინი მედავითნის ადგილისა, არავინ არ აღმოჩნდებოდა ხოლმე. შეიძლება ჩვენ მიგვითხონ ქართლის ეპარქიაზე, სადაც მღვდლებთან ნათესავებს არ ნიშნავდნ მედავითნეებად. ფგონებ, ყველამ კარგად იცის, რომ ქართლ-კახეთის ეპარქიაში ზოგიერთი მედავითნის შემოსავალი ბევრად აღემატება დასავლეთის საქართველოს ეპარქიების ზოგიერთი მღვდლების შემოსავლს და გასაკვირველი არ არის, რომ იქ მრავალი მოხონენლი აღმოჩნდებინ ხოლმე მედავითნის ადგილზე და, სადაც უნდა იყოს ეს ადგილი, ყველან მიღიან. იმერეთის და გურია-სამეგრელოს ეპარქიებში სანამ მედავითნეთა მდგომარეობა არ გაუმჯობესდება და სანამ მრევლი ეკკლესიის კრებულს ეკკლესიებთან სადგომს არ აღუშენებს, მანამამდის

არც ერთი რიგიანი პირი არ წავა მედავითნეთ დაშორებულ ადგილებში.

რაიცა შეეხება მრევლის მღვდლებთან მედავითნეებად ნათესავების განწესებას, დღეს ამას ვერავინ ვერ მოითხოვს და არც სინოდლნი კანტორა მისცემს ამის ნებას. მაგრამ, ჩვენის აზრით, სინოდლის კანტორა დიდ მოწყალებას და შებრალებას აღმოუჩინოს მედავითნებთ, თუ იშუამდგომლებს უწმიდესი სინოდის წინაშე, რომ იმ მედავითნეებს, რომელთაც მახლობლად ადგილი არსად აღმოუჩნდათ და იძულებულნი შეიქმნნენ სამსახურს თავი დაანებონ, დასტოვებდეს თავიანთ ადგილებზედ. ამასთან მიუცილებლად საჭიროა უქაზის ძალა შესახებ ნათლიანობით მონათესავეთა გადაყენ-გადმოყენის შესახებ, თუმცა ეს მიუცილებლად საჭიროა, მოვიდეს სისრულეში შემდეგ იმ უქაზის გამოცხადებას და დღემდის კი ვინც არიან განწესებულნი, ისინი ისევ დარჩნენ თავიანთ ადგილზედ.

ძველი პროკურორი სინოდლნი კანტორისას სულ სხვა აზრისა და შეხედულებისა იყო ზოგიერთ საგნებზე. მაგრამ იმედ გვაქვს, რომ ახალი პროკურორი ბ. შირსკი შეასწორებს მისი მოადგილისაგან მიღებულ ზოგიერთ წესლებათა. ავიღოთ მაგალითად ყოფილი პროკურორის წინადადება სამღვდლოებთან მეტრიკების წარმოებისა და წმინდა სანთლის ეპარქიის შესახებ. ბ. ანდრეევის რჩევით და წინადადებით მეტრიკაში უნდა ჩაიწერონ ყველა ახლად დაბადებულნი სახლის მოკურთხებისა და შშობიარეშე ლოცვის წაკითხვის დროს. თუ დაბადებული იმავე წელში არ მონათლას, მაშინ-მეორე წელში მონათლას ბავშვისა მეტრიკის პირში უნდა ჩაიწეროს და მღვდელმა ეს გამოწერილობა უნდა წარუდგინოს კანტორას, რომ უკანასკნელმა მოახდინოს განკარგულება, რათა ყოველთადაც ნამდვილ მეტრიკაში იქმნეს ჩაწერილი. ყველა ესეები სიტყვით ადვილი სათქმელია, მაგრამ საქმით, როგორც გამოკიდლებამ დაგვიჩვენა, მეტრისმეტად ძველი აღსასრულდებელია. სახლის გასანათლებლად და შშობიარეთის ლოცვის წასაკითხავად ყველას არ მოჰყავს მიღელი. როგორ ჩასწეროს მღვდელმა ის დაბადებული, რომლის დაბადებულმა ორი თვეც გასულა? ესთქება, დაბადება ერთ ადგილას ჩასწერა მღვდელმა. ეს ჩაწერილი ბავშვი შეიძლება შემთხვევისა გამო მეორე ადგილას მონათლას სხვა მღვდელმა. მაშინ როგორ ჩასწეროს ამ მღვდელმა ეს მონათლეს? ბევრს აღორ ელსაპარაკებთ იმის შესახებ, თუ რამდენად ძნელი ასასრულდებელია ყოფილი პროკურორის წინადადება შესახებ მეტრიკების წარმოებისას. სრული იმედია, რომ სინოდლნი კანტორა უარსა

ჰყოფს. ბ. ანდრეევისაგან შემოღებულ წესმეტრიკების წარმოებისას. ძნელი ასასრულებელია აგრეთვე ბ. ანდრეევის წინადადება შესახებ წმინდა სანთლის წარმოებისა. მისი წინადადებით ითხოვება, რომ სანთელი ყოველ თთვეში და სვიდის დროს უთუოდ ღვრობით დაითვალოს და ისე ჩაიწეროს წიგნში. აიღეთ ეკკლესია, რომელიც წელიწადში 20—40—80 და მეტ ფუთ სანთელს ჰყიდის. შეიძლება ამდენი სანთლის ღვრობით დათვლა? და ვის აქვს ამდენი თავისუფალი დრო? ან კი რა სარგებლობას მოიტანს ეს სანთლის დათვლა ღვრობით? ამოხევე, ბოროტმოქმედება მოისპობა... განა არ შეიძლება კაცმა ეს ღვრობით დათვლილი სანთელი შეინახოს და მალეულად ნაყიდი სანთელი გასყიდოს ეკკლესიაში? ბოროტ მოქმედებაზედ თუ მიდგა საქმე, ღვრობით დათვლა სანთლისა არ მოეხმარება საქმეს.

მიმკობრებთ, სრული იმედია, რომ ახალი პროკურორი მიატკევეს ყურადღებას ამისთანა საგნებს და სამღვდლოებს გაუადვილებს საეკკლესიო საბუთების წარმოების საქმეს.

ზოგიერთები ამტკიცებენ, რომ საეკკლესიო საბუთების წარმოება უძნელდება მარტო ჩვენს უსწავლელ სამღვდლოებსაო. ეს აზრი უსაფუძვლოა. რუსეთის შუაგულ ეპარქიებშიაც, სადაც ნასწავლი სამღვდლოებაა, ისეთს შეცდომებს აცხადებენ სამღვდლოებისას და ბლაღოჩინებისას, რომ ამგვარი შეცდომები, ვგონებ, ჩვენშიაც არ მოხდეს საბუთების და კლიროვის უწყების შედგენის დროს. საჭიროა სამღვდლოებას დაწერილებით განეპარტოს საეკკლესიო კითხვები შესახებ საბუთების წარმოებისა. საჭიროა ყველა დარიცება საბუთების წარმოების შესახებ და სასჯელი კანონის დარღვევისათვის მეტრიკის უკანასკნელ ფურცელზედ იყოს დაბეჭდილი, რადგან ეს საადილოა, არავითარ ხარჯს არ მოითხოვს და ყველასათვის ცხადათ შესატყობი იქნება ყოველ დროს.

დგე. დავით დამბაშიძე.

«მწმმსნი»-ს კორესპონდენცია

კავკაზიდან.

ძველად მახარაში, სხვათა შორის, სცხოვრებენ ბარის ოსები, რომლებიც სარწმუნოების მხრით ორს ნაწილად განიყოფებიან. ერთი ნაწილი აღიარებს მართლ-მადიდებელ სარწმუნოებას, ხოლო მეორე მამპალიანები არიან. ორივე სარწმუნოების აღმსარებელი, თითქმის, განცალკევებულად სცხოვრებენ თავიანთ საკუთარს სოფლებში, მაგრამ ზოგან ერთსა და იმავე სოფელში მართლ-მადიდებელ ოსებთან ერთად სცხოვრებს ხუთი ექვსი კომლი მამპალის აღმსარებელი ოსები, აგრეთვე ხშირად უკანასკნელთა შორის სცხოვრებს რამდენიმე კომლი მართლ-მადიდებელი ოსებიც. უმეტესად მამპალიანი ოსების სოფლებში ესახლებიან მთის ოსები, რომლებიც ადგილ-მამულის უმეკონებლობისა გამო სტოვებენ თავიანთ უწინდელ საცხოვრებელ ადგილებს და ბარად ესახლებიან. ადგილი წარმოადგენია, თუ რა ზედავლენა უნდა ექმნესთ მამპალის აღმსარებელ ოსებს მათში მცხოვრებ მართლ-მადიდებელ თანამომხმეებზე. შეიძლება მამპალიანი ოსების სარწმუნოება და ზენ-ჩვეულებამ ვერ იმოქმედოს დიდებზე, მაგრამ მოხარდ თაბაზე, რომელიც მამპალიანთ შორის იბადება, იზრდება და ყოველ დღე შესწერებია ურწმუნოთა მოქმედებას, მეტად ცუდი ზედ-მოქმედება აქვს. მამპალიანთ ოსების სოფლებში მცხოვრები მართლ-მადიდებელი ოსები მოკლე-ვლნი არიან ეკკლესიებში სიარულს, სიშორისა გამო, და მათთან ძალიან ძვირად უძახიან თავიანთ მღვდლებს რაიმე ღვთის-მასხურების შესასრულებლად. ბევრი მათგანი უაღსარებოდ და უზიარებლად ჰყვდება და უმღვდლოდ იმარხება. ამის მიზეზი არის ორი: ერთი ის, რომ მღვდელი თავის დროზე არ ემოვებათ, მეორე და უმთავრესი ის, რომ მათ რტყენიანთ მღვდლების მოწოდება, რადგან მამპალიანი ოსები დასკინიან როგორც მათ, ისე მათ მღვდლებს. არა ერთ გზის გამოვლია მამპალიან ოსებში მცხოვრები მართლ-მადიდებელი ოსებისაგან შემდგვი სიტყვები: «რა ექნათ, მამპალიანი ოსები დაგვიკინიან, გვიშლიან, გვაყვედრიან, თუ რომელიმე მღვდელ-მოქმედების აღსასრულებლად მოვიწყვეთ მღვდელს. იგინი ბევრი არიან და ჩვენ კი ცოტანი, ამიტომ იგინი

ყოველთვის გვაზარავენ და ჩვენც ხმა ვერ ამოვივლია და ჩვენი მღვდელი ვერ მოგვიპატივებია». ამის გამო თავისუფლება ეძლევათ მოლებს ყოველივე ღონე იხმარონ, რომ თავიანთი მართლ-მადიდებელი მოამბენი მაჰმადის სარწმუნოებაზე მოაქციონ და გადიბონ. მოლების სწავლა-მოდერება შესაფერის ნიადაგს ჰპოებს მართლ-მადიდებელ ოსების ნორჩ ენაწილების გულში და სულში. მართლ მადიდებელ ოსებში მცხოვრებ მაჰმადიანთ ოსებს ხშირად მოჰყავთ თავიანთი მოლები საქორების დროს. მოლებიც თავის მოჯაღობის შესრულების გარდა, ცდილობენ თავიანთი სხვა-დასხვა მანქანებით იმოქმედონ მართლ-მადიდებელ ოსებზე. ამ მიზნით მოლები იწყებენ ჯალოსნობას, მკითხაობას და ხშირად მკურნალობასაც იხეიბენ. მოლების ასეთი მოქმედება მართლ-მადიდებელ ოსებს გულს უგრილებს მათ მღვდლებზე. ამის შემხედვარე მართლ-მადიდებელნი ოსები ხშირად ესაყვედურებიან თავიანთ მღვდლებს და ამბობენ: «რატომ ჩვენმა მღვდლებმა კი არ იციან მოლების მზავსი რაღაც წიგნების წერა, მკითხაობა და ჯალოსნობა? ამიტომ მართლ-მადიდებელი მღვდლების სწავლა-მოდერებას მნიშვნელობა ეკარგება და აღარაფერ იხმენს.

ყველაზე სამწუხარო კიდევ ის არის, რომ მაჰმადიანთ ოსებს შორის მცხოვრები მართლ-მადიდებელნი ოსები ხშირად თხოველობენ ცოლებად პირველთა ქალებს, რომლებიც სიკვდილამდე თავის სარწმუნოებას აღიარებენ. ცხადია, თუ რა სარწმუნოებისა ჰქონდათ იქმნებიან მათი შვილები! უშუალოდ, რომ ბავშვები დედის სარწმუნოებაზე უფრო წაუღონ, ვინემ მაინაზე და ამას რა შედეგი ექმნება, ეს ყველასთვის ცხადი უნდა იყოს. ამიტომაც არის, რომ ხშირად ერთსა და იმავე ოჯახში არიან ორი სარწმუნოების აღმსარებელი: ზოგნი წყევნი ოჯახისა აღიარებენ მართლ მადიდებლობას და ზოგნი მაჰმადის აღსარებას. თუ ეს ასე იქნა, საქმე იქამდის მივა, რომ გაქრისტოანბნულ ოსები ისევ მაჰმადის სარწმუნოებას დაუბრუნდებიან და ამდენი შორება და ხარჯი «კაცისაში მართლ-მადიდებელი სარწმუნოების გამაგრებელი საზოგადოებისა» ფუჭად ჩაივლის. ამიტომ საქორაა, რომ ამ საქმეს ჯეროვანი ყურადღება მიაქციონ მათ, ვისიც რიგია. ჩემის აზრით, ურიგო არ იქნება, თუ მართლ-მადიდებელ ოსებ შორას მცხოვრებ მაჰმადის აღმსარებელ ოსებს გადასახლებენ იმ სოფლებში, რომლებშიაც მათი აღმსარებელნი

სცხოვრებენ, აგრეთვე მაჰმადის აღმსარების ოსებ შორის მცხოვრებ მართლ-მადიდებელთ გადასახლებულნი იმ სოფლებში, რომლებშიაც სცხოვრებენ მათი აღმსარების მოძმენი. ეს ძნელი საქმე არ არის და, თუ ეს მოხდა, მაშინ თუ სულ არა, ცოტათი მაინც შემკირდება მაჰმადიანთ ოსების და მათი მოლების დამლუგველი ზედ-გაეღონა მართლ-მადიდებელ ოსებზე.

იმედი გვაქვს, რომ ევლადიკავის ეპარქიის ახალი მღვდელ-მთავარი, ყოვლად სამღვდელო პეტრე ჯგროვანს ყურადღებას მიაქცევს ამ საქმეს და ეცდება, რომ მართლ-მადიდებელ ოსებში დამკვიდრდეს ქრისტეს ჭეშმარიტი სარწმუნოება.

ჭაბუკგადა მღვდელი ასკესო.

«მშვენიერ»-ს სკოლის სკოლაში

გახვთავდგან.

მახვლების თანამგობნობელს არ შეუძლიან გულ-გრილად უყუროს იმ გარემოებას, რომ საქართველოს ამ უმშვენიერეს კუთხეში მცხოვრებთა განათლების საქმე ასე მიჰყავდა, ასე შეუშინებლად მიდის წინ. ამისი უმთავრესი მიზეზი, რასაკვირველია, სასწავლებლების რიცხვის სიმცირეა ამ ქვეყანაში. შიგულ კახეთში მოაპოვება ათიორგე სამინისტროს და სამოკიოდ სამრეცლო სკოლა, გარდა თელავისა, სადაც სამრეცლო სკოლა სრულიად არ არის. თელავის სასულიერო სასწავლებელში და საქალაქო სკოლაში იზრდებიან ვაჟები და წმ. ნინას ოთხ-კლასიან სასწავლებელში—ქალები უფრო ადგილობით მცხოვრებთა, სასწავლებლის შიგლი ოლქის სასულიერო წოდებისა და ზოგიერთ თავად-ხანაურთა. ამ სასწავლებლებს ენაბრებთ საცხენის ორკლასიანი სასწავლებელი პანსიონით, სადაც აგრეთვე სწავლობენ უმეტეს ნაწილად შეძლებულ თავად-ხანაურთა ვაჟები სახელმწიფო ხარჯით. ეს სკოლა არსებობს სოფ. ბეჭინათში, რომელიც შორავს თელავს ეფრისით, ეს არა სასიამოვნო ამბავი მით უფ-

რო ვასაკვირველია, რომ სამხრელო სკოლების რიცხვი, რომელთა დაარსება და შენახვა უფრო ადვილია, არა თუ არ აღემატება, ბევრით ნაკლებიც არის სახალხო განათლების სამინისტროს პირველ-დაწყებით სსწავლებელთა რიცხვზედ.

საეკლესიო-სამხრელო სკოლების დაარსება და შენახვა უფრო ადვილია, როგორც ზვეთათესავე, რადგან ქართლ—კახეთის სამეფელოების დებუტატთა ერთმა კრებამ იკისრა უსასყიდლოთ სწავლება ამგვარ სასწავლებლებში, და ამ გვარად მასწავლებლები მუათ არიან. საჭიროა მხოლოდ ერთი ოთახი სკოლისათვის და შესაფერი მოწყობილობა, და ეს ხომ ძნელი არ არის ჩვენი სოფლებისათვის. მაგრამ სამხრელო სკოლები კახეთში ჯერჯერობით ძალიან ნაკლებად არიან, და ამის გამო საჭიროა ყველამ მივაქციოთ ყურადღება ამ საქმეს.

შოველს ახალ საქმეს დიდის გულმოდგინებით და ენერგიით ეკიდებიან, და ეს ვადაჭარბებული ბეჯითანა, ზოგიერთი პედაგოგებისა შეიძლება ხანდისხანა მივინებელი იყოს ხოლმე საქმისათვის. ასე მოუვიდათ პახლებსაც სკოლის საქმეში. როდესაც მკელი სამხრელო სკოლები მოსაზობო იქმნენ, როგორც უფარვისად ცნობილი, და შემოღებულ იქმნა ახალი წესი სასოფლო სკოლებისა, მაშინ დირექტორებმა, პოლიციის მოხელეთა და სხვა გავლენიან პირთ დიდი შრომა მიიღეს ამ სკოლების დაარსებისათვის. მათი შრომა უნაყოფოთ არ დარჩა, და სხვა და სხვა ღონის ძიებით შეადგენინეს ხალხს განაჩენები სკოლების დაარსების შესახებ. პოლიციის შეუღდა თვის საქმეს: ზოგან აქირავებინა და ზოგან ააშენებინა სოფლის საზოგადოებათ დიდროანი შენობები, ჰკრფეს თითო საზოგადოებაზედ ორმოც-ორმოც-და-ათ თუმან ფულს, აკერინებს მათ მასახურებებს და აზიდენებს შემას. ამოდენა ხარჯი ემძიმათ გლეხებს, მათ იწყეს წუხილი და ჩივილი სკოლების შესახებ. სთხოვენ მასრისს უფროსებს: ჯმოგვაშორეთ ეს სკოლები, შედღენით-მოგვაწერინეს განაჩენზედ ხელი, ჩვენ ასე არ გინდოდა და სხ... მაგრამ მათი თხოვნა მთავრობამ არ შეიწყინარა, და ეს სკოლები დღესაც მრავლობენ ბევრგან სოფლებში სრულებით აღარ ატარებენ სოფლის სკოლებში ბავშვებს რამდენიმე წლებით, მაგრამ არც ამ ღონისძიებამ უშველათ. იმ მეტი ხარჯის გამო,

რომელსაც სკოლისათვის სოფელისი იხდიან ყოველს წლებით, ჩვენმა გლეხებმა სრულიად შეიძულეს სკოლა, ასე რომ მის სახელის ხსენებაზედ ბეზრს მოდიან. ეს სკოლის სიძულელი და შიში გადადოთ სხვა სოფლებსაც, და ამ გვართ, თითქმის, მივლი კახეთის გლეხობა წინააღმდეგია სკოლის დაარსებისა, სადაც არ არის. ღღეს საქმე იქამდის მივიდა, რომ ვერც მღვდელი და ვერც ერთი ხმას ვერ ამოიღებს სკოლის სასარგებლოდ პირს უკან მიინც შეურაცხყოფის მიღების უშიშრად, რაც უნდა საუთიანად აუღხნა სკოლის სარგებლობა, კიდევ რომ აღუთქვა უფსაოდ სწავლები, ხელწერილიც რომ მისცე, მივლი საზოგადოებას არას ვადაუხდელიც სკოლის სასარგებლოთა, მიინც ერთდღიან გლეხები სკოლას, ერთმანერთს აფრთხილებენ და აიძულებენ, რომ სკოლაში შეიღები არაიენ გაგზავნოს. საქმე იმაშია, რომ გლეხებმა არ იციან და არცა სჯერათ თუ რა განსხვავება არის სამხრელო და სამინისტრო სკოლებ შორის, არა ჯერათ, რომ სამხრელო სკოლებში შეიძლება უსასყიდლოდ სწავლება სამღვდელთაგანის მხრით, და ამიტომ მულამ ეტეში არიან.

შოველივე ეს ითქმის, რასაკვირველია, უმრავლესობაზედ, რაშიაც შეუქმნველად იმალება ის მცირე რიცხვი მშობლებისა, რომელნიც მზად არიან ყოველივე ღონისძიება იხმარონ, ყოველივე შესაძლებელი ხარჯი იკისრონ, ოღონდ მათმა შეიღებმა მიიღონ განათლება. მეორეს მხრით, რომ კაცი დააკვირდეს ჩვენს გლეხობას, არ შეიძლება დასწამოს მათ საზოგადოდ ისეთი უმეტრება, ვითომ ისე სულღეთ სწავლა, რომ სრულიად არ უნდოდეთ შეიღების განათლება; მაგრამ ეს მათი სურვილი ვერ იმდენად არ არის გამოიერებული, რომ ამისათვის საჭირო ხარჯი იკისრონ, მერმე ამ წლებში, როდესაც ასე მდარე მოსაველი მოდის. ამასთან გლეხები ღრმად დარწმუნებულნი არიან, რომ სამხრელო სკოლას უთუოდ დიდი ხარჯი უნდაო.

მივიკრებთ, რომ კახეთში სამხრელო სკოლებში გამოავლიტება ხელს უშლის, სიღარიბეს გარდა, თით საზღვის უმეტრება, მისგან სკოლის შიშენელობის არცოდნა და მასთან ტყუილი შიში დიდის გარდასახადისა სკოლის სასარგებლოდ. უკეთუ სოფელში სამხრელო სკოლა გაიხსნება, საღმრთო მოველოება ადგეთ ჩვენი სოფლის მღვდლებს, ბლაღოჩინებს და ყოველს განათლებულს კაცს, რომელნიც ხალხსა მხედ-

ბიან, რომ ჩააგონონ როგორც სკოლის მნიშვნელობა საზოგადოდ, აგრეთვე განსაკუთრებით თვისება სამრევლო სკოლისა. ხალხი უნდა დარწმუნდეს, რომ 1, სამღვდლოებამ იკისრა უფასოდ სწავლება სამრევლო სკოლებში და ამიტომ მასწავლებლისათვის მათ ჯამაგირი არ დასჭირდება, 2, ამ სკოლისათვის საჭიროა მხოლოდ ოთახი და მოწყობილობა, 3, თითოეული მოსწავლისათვის საჭირო სასწავლო ნივთებს თვით მშობლები იყიდიან და ზამთრისთვის შესასაც თვითონვე მოუტანენ, 4, სამრევლო სკოლას საკუთარი მოსამსახურე არ დასჭირდება, რადგან ეკლესიის მოსამსახურესვე შეუძლიან მოუაროს სკოლას ჯამაგირის მოღუმეტებლივ, თუ სკოლის სწავლა ეკლესიის ახლოს იქნება, 5, არის საკუთარი დაწესებულება, რომელიც უმეწეობას აძლევს ყოველს სამრევლო სკოლას ნივთებით და ფულით. აქ საჭირო არის გარეშე პირის დახმარებაცა, რადგან ჩვენი სოფლები ეკვით უტყქრიან მღვდელს ამ საქმის შესახებ, ჰუბირობენ და კიდევ ამბობენ: «თუ მღვდელი ჯამაგირს არ მოგლოდეს სწავლებისათვის, ასე რათა სცდილობს სკოლისთვისაო? მაგას რა ენადლება, რომ ჩვენი შვილები უსწავლენი დარჩნენ?» და სხვა...

რადგან სამრევლო სკოლებზედ არის ლაპარაკი, მეტი არ იქნება, რომ მკითხველს უჩვენოთ სხვა მიზეზებიც, რომლებიც ხელს უშლიან სამრევლო სკოლების გამრავლების საქმეს.

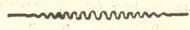
ჩვენში ბევრი არ არის ისეთი ბედნიერი მღვდელი, რომ თავისი საკუთარი სახლი ჰქონდეს საღვთად სამრევლოში: უფრო ხშირად იგი სდგას ნაქირავებ სახლში, რომელიც უსდგება უმეტესად ორის ოთახიდან. არც სამზარეულო, არც სხვა რამე შენობა ამას არ ემატება. მითი ეს ოთახები ხშირად არიან პატარები, დაბლები, ბნელები და ცივი ზამთარში, ამ შენობათათვის გეგმა არ არსებობს, ან ამ გეგმას ადგენს სრულებით ამ საქმის უმცარი კაცი, სოფლის მამასახლისი ან კალატაოზი. ბარდ ამისა, რომ მღვდელი ბევრს წყალობს ამგვარ შენობაში ცხოვრებით, ზოგჯერ კიდევ სწეულდება თავის ცალსეულით და უღრობით შორდება წუთი სოფელს,—გარდა ამისა, მღვდელი მოკლებულია საშუალებას ცოტათი კიდევ შეიფიქროვოს თავისი ცხოვრება და ერთს ოთახში მოათავსოს სამრევლო სკოლა. რომ რიგეანი შენობის გაკეთება მღვდლის

სადგომად, საეკლესიო ეკონომიკის ვისთვისმე, და ეს შენობები კეთდებოდნენ უწყებულის გეგმით, მაშინ აღარ იქნებოდა საჭირო ხალხის შეწყობა სკოლისათვის საკუთარი შენობის დაქირავებისა ან აშენებისათვის რამდენიმე წლით მაინც. ამ საშუალებით ერთი დიდი დაბრკობა მოცხაბოდა სამრევლო სკოლების გამრავლების საქმეს.

მართალია, თვითონ სოფლის მღვდელს არა აქვს დრო, რომ მოუტყენლათ თვითონ ასწავლოს ყოველი საგანი სამრევლო სკოლაში. მას ესაჭიროება თანაშემწე, და ეს თანაშემწე ვინ უნდა იყოს, თუ არა მღვდელთან? ზოგიერთ ეკლესიებთან ორ-ორი ისეთი მღვდელთან მსახურებს, რომელთაც სკოლის საქმიდან მღვდელთან, რამდენად მე ჩინური ენა. შესაძლებელია, ზოგამ მღვდელმა არ იზრუნოს სკოლის დაარსებისათვის მხოლოდ იმ მიზეზით და იმ შიშის გამო, რომ მას ძლიერ დიდი შრომა დასჭირდება ბევრი რამ საწუხარი გაუბდება სკოლის გამო. ამისათვის ურიგო არ უნდა იყოს, რომ ამ საქმეს მიაქციოს თავისი ყურადღება სასულიერო მთავრობამ, რომელიც ასე ზრუნავს სამრევლო სკოლებისათვის, და იქ, სადაც სამრევლო სკოლა არსებობს; ან შეიძლება დაარსდეს, გაამწეოს ისეთი მღვდელთნები, რომელთაც შეიძლონ თანაშემწეობა გაუწიონ მღვდლებს სწავლების საქმეში.

ამასთან არ უნდა დავივიწყოთ ყოველ კეთილგონიერი კაცისაგან აღიარებული აზრი, რომ სიყვარული საქმისა ყოველსავე დაბრკობებს სძლევა. თუ მღვდელს გულითადი სურვილი აქვს სკოლის გახსნას, მდარე შენობას მაინც იშოვის მისთვის, და ცოტას სწავლებას მაინც მოასწრებს, თუ ბევრს ვერ ასწავლის, და ეს ცოტა ცოდნაც ძვირად ეღირება ბავშვებისთვის ცხოვრებაში. მკლესისისა და მაშულის სიყვარული შრომიად და საქმით უნდა გამოვიჩინოთ და არა მხოლოდ მაღალი ფრანგების წარმოთქმით.

მღვდელი სეიმან რეხილაძე.

მისი მაღალ ყოვლად უსამღვდელოესობის საქართველას ექსარხოსის, მთავარ-ეპისკოპოსის ზღვადის მოკვანურობას სიღნაღის მანქანაში ადგილობრივი მონასტრებისა და ეკკლესიების დასახელებად.

ჩისი მაღალ ყოვლად უსამღვდელოესობა საქართველოს ექსარხოსი, მთავარ-ეპისკოპოსი პალლადი გაემგზავრა თბილისიდან 2 მახსს, დილის 8 საათზე ბოღბის წმ. ნინას და ხირსის წმ. სტეფანეს მონასტრების და სიღნაღის მანქანის სხვა ეკკლესიების დასახელებად. ზსაზე სოფელს სართიქალაში მათმა მეუფებმა დაათვალიერა ადგილობრივი ტაძარი. ტაძარში მრავალი ხალხი იყო შეკრებილი. ტაძრის კარებში ექსარხოსს მიეგება ადგილობრივი მღვდელი, რომელმაც წარმოსთქვა მოკლე სიტყვა. მათმა მეუფებმა ლოცვა-კურთხევა გადასცა ხალხს და მასთან დაურიგა ჯერები; ტაძრიდან გამობრძანების შემდეგ მათმა მეუფებმა დაათვალიერა სამრევლო სკოლა და მღვდლის სადგომი სახლი, რომლებიც იქვე ტაძრის გაღრმანში არიან აღწერებულნი. სოფელს აზამბურში ექსარხოსი დიდხანს ესაუბრა ამ სოფელში მცხოვრებ მალაქნებს ეკკლესიაზე, ნათლისღებაზე, ჯვარზე, პირჯერის წერაზე და ხატებზე. მალაქნები დიდის გულმოდგინებით ისმენდნ მათი მეუფების სიტყვებს. აკაბეთის გზის სადგურთან მათ მეუფებს შეეგება სიღნაღის მანქანის ადმინისტრატორი და მრავალი ხალხი. მათ მეუფებს მიართვის პურ-მარილი. ექსარხოსმა ლოცვა-კურთხევა გადასცა შეკრებილ ხალხს. სიღნაღში ქალაქის სამხლარზე მათ მეუფებს მიეგებნენ თავად-ინჟინერთა წინამძღოლი და სხვა მოსამსახურე პირნი; ეკკლესიის მახლობლად ელოდნ მათ მეუფებს სამღვდლოება, სამხედრო და სამოქალაქო უწყების წარმომადგენლნი და ქალაქის მცხოვრებნი; დეკანოზი ბეგიფი მიეგება მათ მეუფებს მოკლე ზიტყვით. სიტყვის გათავების შემდეგ ვადაზლი იქმნა პარაკლისი, რომელზედაც მგალობდნ სამოქალაქო სასწავლებლის მოსწავლენი, პარაკლისის გათავების შემდეგ მათმა მეუფებმა წარმოსთქვა სიტყვა, შემდეგ გადასცა აქ დამსწრეთ ლოცვა-კურთხევა და ხალხს დაურიგა ჯერები. სამოქალაქო სასწავლებლის შენობაში მათი მეუფებისათვის მოამზადებული იყო ბინა. აქ ექსარხოსს გამოეცხადა ბოღბის წმ.

ნინას ღვდათა მონასტრის წინამძღვარი ქალი ღვდა იუენალია და ზოგიერთი მოქალაქენი. ღამე მათმა მეუფებმა გაათია სიღნაღში, ხოლო მეორე დღეს, დილის შვიდ საათზე, გაემგზავრა ბოღბის მონასტერში, სადაც საღმრთო წირვა შესრულდა მათმა მეუფებმა მრავალი სამღვდლო პირთა თანამწირველობით. წირვის გათავების შემდეგ მათმა მეუფებმა წარმოსთქვა სიტყვა, რომლის გათავების შემდეგ გაღიხადა პარაკლისი და მოასტურა ქალთა სკოლის შენობა. ამ სკოლის სასარგებლოდ მათმა მეუფებმა შესწირა 200 მანეთი. შემდეგ დაწვლილებით დაათვალიერა მონასტრის ყველა შენობანი. ნაშუადღევს სამ საათზე მათი მეუფებმა გაემგზავრა ბოღბის მონასტრიდან ხირსის წმ. სტეფანეს მონასტერში, რომელიც თორმეტი ვერსით შორავს ბოღბის მონასტერს. ზსაზე მათმა მეუფებმა დაათვალიერა ტაძრები. შოველს სოფელში ექსარხოსმა ეგებებოდა მრავალი ხალხი პურ-მარილით. ხირსის მონასტერში ექსარხოსმა დაათვალიერა მონასტრის ტაძარი, სადაც თავანი სცა წმ. სტეფანეს ნაწილთა; შემდეგ მათმა მეუფებმა დახედა მონასტრის შენობათა და საღამოს ხუთ საათზე გაემგზავრა სოფელს მარდანახში გრაფის ს. ღ. შერემეტეივის მამულში. აქედან მათი მეუფება დაბრუნდა თბილისში. ზსაზედ, სოფ. აზამბურში ექსარხოსი ხელმოგორდ ესაუბრა შეკრებილ მალაქნებს ზიარებაზე, ტაძარზე და სხვა საგნებზე. მალაქნებზე ისე იმოქმედა მათი მეუფების სიტყვებმა, რომ მათ ერთი სიტყვაც კი ვერა სთქვენ თავის გასამართლებლად, მხოლოდ ამბობდნ: «ასე სწამდით ჩვენ წინაპართ და ჩვენც ასე ვერწმუნებით, ყოველივე ეს მოგედის, რადგან გაუნათლებლნი ვართ: მათი მეუფება მობრძანდა თბილისში 4 მაისს, საღამოს 6 საათზე.

საღამოს 6 საათზე. შემდეგ მათმა მეუფებმა წარმოსთქვა სიტყვა, შემდეგ გადასცა აქ დამსწრეთ ლოცვა-კურთხევა და ხალხს დაურიგა ჯერები. სამოქალაქო სასწავლებლის შენობაში მათი მეუფებისათვის მოამზადებული იყო ბინა. აქ ექსარხოსს გამოეცხადა ბოღბის წმ.

საისტორიო მასალა.

იმერეთის მეფის სოლომონის უკანასკნელი დღენი.

1864 წელში ათონის მთაზედ გარდაიცვალა ერთი შესანიშნავი მოღვაწე მეფის სოლომონ მეორის დროსა. ეს შესანიშნავი მოღვაწე იყო ბერი ილარიონ ყანჩაველი. ეს ილარიონი მღვდელობაში იწოდებოდა იესედ; ის იყო სოფელ ალავერდიდან (შორაპნის მახარაზია); იმისი მონათესავენი დღესაც ბევრი სცნობრებს ხსენებულს სოფელში. იესე დეკანოზი იყო სოლომონ მეფის მოძღვარი და მეფის ყოველივე თავდადასავალი დაწვლილებით იცოდა. იესე დეკანოზმა გარდაცვალების დროს უფობა ყოველივე თავის მოძღვარს გაბრიელს. გაბრიელმა ყოველივე იესესგან ნააზობი ჩვენ გამოგვგზავნა და მოგვწერა: „რადგანაც იესე დეკანოზის სამსახური მეფესთან თითქმის ნახევრად პოლიტიკურ და დიპლომატიურ საქმეებს შეეხება, ამისთვის საჭიროდ ვრაცხ იმერეთის მეფის და სამეფოს საქმეები, რომელნიც იმან მე, გაბრიელს ვაძმობდა, ქვეყანას ვცნობო“.

აი ეს საინტერესო მოთხრობა:

«როცა საქართველოს მეფეებმა რუსეთთან თავიანთ ქვეყნის დასთმობათ საქართველო იმერეთიანა მიწერ მოწერა დაიწყეს და იმისი სხვა სამფლობელონი მთელს კავკასიაში ერთს სახელმწიფოდ იყო წარდგინილი და ქართლის სამეფოს რუსეთთან შეერთების შემდეგ 1801 წ. იანვრის 18 შემოაწერილ ტრაქტატის ძალით, რომლითაც საქართველოს თვითგამგეობა მისცეს, რუსეთმა თავის გავლენა იმერეთზედაც განაპყრო. მართლიემა მხედართმთავრებმა იმერეთის მეფესთან მიწერა-მოწერა დაიწყეს, რომ ის საქართველო იმერეთის სახელთ რუსეთის სახელმწიფოსთან შეერთებას დათანხმებოდა. იმერეთის მეფემ სოლომონ მეორემ შეკრიბა წარჩინებული სახელმწიფო კაცების კრება და გარდასწყვიტეს ასე: რადგანაც მეფეს მემკვიდრე არა ჰყავდა, ვიდრე მეფე ცოცხალია, სამეფო გამგეობა ხელ-შეუხებელი დარჩენილიყო და ვოფილიყო ერთი სარწმუნოების კავშირი რუსეთთან, მიწერა-მოწერა რუსეთის ლაშქრის იმერეთით თბილისში გაშვება და ომის დროს

ერთიერთი დახმარება იმისთანა ლეთისგან ცნებულს და ქრისტიანი ხალხიდან დადგენილს კაცებს უნდა ჰქონდესთ მინდობილი, რომელნიც სულეირი გავუწყებულნი კავშირით და სარწმუნოებაში მუდამ შეურყეველობით არიან შეტრულნი. მეფის საცეცხლის შემდეგ კი იმერეთის სამეფოში უსათუოდ რუსეთის სახელმწიფო უფლებს, გამგეობა და საჯული უნდა დაწყებულყო. მოლაპარაკების შემდეგ ჩრჩევი მოხსენებელი მიხვებებით წერილობითი ტრაქტატი შეადგინა, რომელიც თბილისში მხედართ-მთავარს გავგზავნა მისი იმპერატორებითი დიდებულების იმპერატორის აღიქმასდრე I—ლის წინაშე წარსადგენით. II—უმეცხ და ეს ტრაქტატი შედგენილი იყო, მაგრამ ერთი დარბაისელის კაცის, სახელად კარის კაცის ზურაბ წერეთლის ქუთუში რაღაც დაფარული აღრეულობა სწარმოებდა. ეს კაცი, რომელიც სოლომონ I—ლის დროს რუსეთში იყო და მისის იმპერატორებითი დიდებულების მკატერინა II—რისაგან წყალობად და გენერალ-მაიორის ჩინის ღირსი შეიქმნა, იმერეთში იმ დროს ხალხის თვალში რაღაც შესანიშნავ პირად ირიცხებოდა. იმის ხმა და დიდება თვით მეფეს და კარის კაცებს აღმებტებოდენ, იმის სასახლე შორაპნის უეზღში, დაბას სახერგში ახნაურებიდან და მეფის გარდახვეწილი მოლატეებიდან მაგარი ზღულით შემოვლებული იყო, იმის დიდება უსაზღვრო იყო, იმას თითქმის ყველა იმერეთის, სამეგრელოს, გურუის და ქართლის შესანიშნავ გუბერნიან ნათესაობა და კავშირი ჰქონდა, ის სცნობრებდა რაინდულად, უსაზღვრო უფლებების შეერთებით. ერთის მხრით ის პირმოთენვებით რუსეთის მომხრე იყო და იმის მფარველობით სარგებლობდა და იმით მეფეზე და იმერეთზე რაღაც გავლენა, რომელიც მეფეს და კარის კაცებს იძულებულს ჰყოფდა მას მონებოდენ. თუცა ეს კაცი ჩრჩევაში მეფის შემდეგ ზემო მოხსენებულს ტრაქტატზე პირველ ხელის მომწერი იყო, მაგრამ ის არ ფიქრობდა იქ გამოცხადებულ აზრის ასრულებას. რადგანაც იმის დაუცხრომელი სურვილი ლევის თანაშემწის ტახტიდან ჩამოგდება იყო და ამის შესრულება იმას თავისი დიდების და მფლობლის ძალით შეეძლო. ის სხვადასხვა მოგონებულ ღონისძიებით ხან მეფეს, ხან სამეგრელოს მთავარს, ბრიგოზს დადიანს და ხან რუსეთის მეუფეს კაცებს აჯულოანებდა, რომ პირობები დარღვეულიყო და ამ სახით სამეფოში შემთხვეუ-

ლობა, მოკვდინა და ძველ თავის სამეფოდან გამო-
 ედრა. ერთის მხრით იმან შეფარა მეფის მტრის,
 სამეგრელოს, მთავრის, გრიგორის, მეფეზე, მოგონილი
 უსამართლო, ჰაზრები (ე. ი. კლის წამება) სრულიად
 რუსეთის, იმპერატორისთვის მოკვნივინა, რომ ამით
 რუსეთის ხელმწიფის გულში იმგრეთის მეფეზე წა-
 რუსობილი ეჭვი ჩაენერგა. მეორის მხრით ის იმე-
 რეთის მეფეს უჩვენდა, რომ იმას რუსეთის ლაშქრი-
 სთვის სამეგრელოდგან იმგრეთით ქართლში გადასე-
 ლა აღეკრძალა, რადგან ის აგონებდა, რომ რუსეთს
 ამით უნდა ისარგებლოს და მეფის სიცოცხლეშივე
 იმგრეთი დაიპყროს და მეფე გამოადგოს. იმას ის
 იმისთვის უჩვენდა, რომ მეფე ქართლის მხედართ
 მთავრის თვალში მოლაღატედ გამოეყენა და უთან-
 ხმოება მომხდარიყო, მაგრამ რადგანაც მეფე მტრის
 მეტო კეთილი გულის და მშვიდობის მოყვარე იყო
 და მასთანვე რუსეთის ცნებული და ხალხი ძრიელ
 უყვარდა, რაცდა რა იმათ ერთ სარწმუნოებისად,
 ამან არ გაიფარა იმისი რჩევა და იმით ამ მერდოვე
 კარის კაცმა მეორე შემთხვევაში იერ გამოაჩვენა, ქა-
 რთლის მხედართ მთავართან ხან პირის პირ და ხან
 წერილობით საიდუმლო ბეჭობა დაიწყო. აგონებ-
 და იმას, რომ მეფის იმგრეთში ყოფნა სრულიად
 უსარგებლოა და პოლიტიკისთვის თითქმის საგნე-
 ბელიცააო. იმან მხედართმთავარს აუწყრა მეფის
 ხლებულეები, რჩევა და დახლოებულნი პირები,
 როგორც თავის ნება ორგული და საკუთა კაცები,
 თვითონ მეფეს ქვეანაურ სჯაში და სახელმწიფო ს-
 კამების გადაწყვეტაში, როგორც ნაკლები კაცი. რა-
 მდენისამე კლის შემდეგ, იმან ბოლოს ქართლის
 მთავარ-მართებელი დაჯერა. ქართლის მთავარ-მმარ-
 თებელმა გენერალ დაიუტანტმა ტარმასოგმა ხელმწიფე
 იმპერატორს დარბაისელ თავიღის ზურაბ წერეთლის
 საფუძვლებით შედგენილი მოხსენება წარუდგინა,
 რომელიც ხელმწიფე იმპერატორმა დაიჯერა და ინე-
 ბა, რომ რაიმე გვაზი მოგონებული მიზეზით იმე-
 რეთის მეფე ქართლში—თბილისში—მოიპატიჟონ
 და შემდეგ რუსეთში—სანკტ-პეტერბურღში—საცხოე-
 რებლად გაგზავნან ამ ოქმის ძლით ქართლის
 მხედართ-მთავარმა შემოხსენებულ წერეთელთან საი-
 დუმლო მოლაპარაკების შემდეგ მისწერა მეფეს და
 რჩევას, რომ არ დაიზარონ და წამოვიდნენ საქარ-
 თველოს იმგრეთის სახლვართან დაბას სურამში, მეც
 თბილისიდან მოვალ მეფის პირის პირ სანახავად და

მოსალაპარაკებლად. ხელმწიფესაგან მოცემულ რა-
 მოდენსამე ბრძანების საცნობელად, რადგან მიწერ-
 მოწერით ამით ცნობება არ შეიძლებაო. მეფე უცთ
 მხვდა ამ განზრახვებს და მხედართ-მთავრისთვის
 შეესახან და იმის სამეფოსაგან პასუხის მისაცემათ
 რჩევა შეკრება, ისეც ის წინათ მიცემული წმიდა
 პირობები გაიმეორეს და ამასთანვე სთხოვეს მხე-
 დართ-მთავარი, რომ იმან შემდეგში ამ გვარი მიწერ-
 მოწერით, რომელიც ღეთის ცნებულისათვის და მისი
 ხალხისთვის სათაკილოა, თავი აღარ შეიწუხოს. რჩე-
 ვის შემწყვეტის შემდეგ თავი ზურაბ წერეთელი
 დიდი ხნიდან მოსაზრებული მიზეზით წინა აღუდგა
 ამ გარდაწყვეტილებას და რჩევისაგან შედგენილს
 წერილობითს ჰაზრს მმართველის წინააღმდეგად და
 ხელმწიფე იმპერატორის საწყენათ სთელიდა. ის ამ-
 ტყივებად, რომ ამ გვარ გაკრძობას ამკრთას ამას-
 რებად მოსდევსო. აქ ღვეანოზი იესე მიხედა ცნებულზე
 და მის ხალხზე კუდს განზრახვას, წინა აღუდგა ზუ-
 რაბს სრულის შურის ძიებით. აშრილა იმას, რომ
 შენ ხარ მტერი და ორგული ქვემეგრდომი შენის
 მეფისა, შემთხვევას მტებელი და ყველა ამ დაუწ-
 ყობელობაში, უთანხმოებაში და შინაურს ბრძოლა-
 ში დამანაშევეთ. შენ აღიდგე სახელმწიფოში უთან-
 ხმოებას, ჩვენი ქვეყანა შენ საკუთრებდა, შენად და
 არა საზოგადო საკუთრებათ მიგაჩნიაო. ამ გვარი
 მხილებით დევანოზმა იესემ იმ ნარად შეუკრა პირი
 კარის კაცს, რომ ის სასახლიდან შერცხენილი გა-
 მოვიდა, მოიკითხა ცნენი და დამუქრებული წაიდა
 თავის სასახლეში, დაბას საჩხერეს. ზემო მოხსენებუ-
 ლი წერილობითი ჰაზრი მთავარ-მმართველს გაუგ-
 ზანეს. ამ შემთხვევის შემდეგ რამოდენიმე დღისა
 იესეს თავის ცოლის სიკვდილის ამბავი მოუვიდა და
 საზოგადო ჩვეულებისა მებრ მიცვალებულის უკანას-
 კნელი ეალის მისაცემად შინ წაიდა. იმის წასვლის
 შემდეგ მეფის სასახლეში ორკულობა მოხდა. ზოგმა
 წერილობით ჰაზრის შესახებ ნანობა დაიწყო, ეგო-
 ნათ, რომ ამას იმგრეთისთვის უსამართლო შედეგი
 ექნებაო, ზოგმა ზურაბ წერეთლის რჩევის მოწონება

დაიწყო, ზოგი ურჩევდნენ მეფეს, დეკანოზის იესეს მიცემულ ჩჩევაში მოყვანილ დამტყიცებთა დეკრემუნოს და სანამ იესე ჩჩეულებრივ ორმოცის ტირილს არ გაათავებს და სასახლეში არ დაბრუნდება, ქუთაისილიდან არ დაიძრეს. მეფემ ამ სამწუხარო მდგომარეობაში არ იცოდა, რომელ მხარეს დამორჩილებოდა. ბოლოს ზურაბ წერეთლის ჩჩევა აჯობა.

(შემდეგი ექნება).

სამართაველოს ძველი დროის ნაშთები წმიდა
ძვენებაში და სინას მთაზე.

(გაგრძელება *).

1099 წლიდან 1187 წლამდე იერუსალიმი იყო ჯვაროსანთა ხელში და ქართველები თავისუფლად სცხოვრებდნენ აქ. ამ დროს წმ. ჯვარის მონასტერს ჰყავდა თავის საკუთარი წინამძღვარი; მეტორამეტე საუკუნეში იერუსალიმში არსებობდა ქართველების დედათა მონასტერი. მეტორამეტე საუკუნის დამლევს და მეტორამეტე საუკუნის დამდევს განსაკუთრებით დიდათ იღვწოდა წმ. ადგილებში არსებულ ქართველების მონასტრებისათვის საქართველოს მეფე ლავით II აღმაშენებელი (1089—1125). ში რას ამბობს «ქართლის ცხოვრება» მეფე ლავით II ზე: «იგი აღიღებდა მონასტრებს და მოგზაურთა მისაღებ სახლებს არა მარტო თავის სახელმწიფოში, არამედ საზღვრეთში, წმიდა ათონის მთაზე, ბოლგარიაში, სირიაში, კპრზე, შავს მთაზე და პალესტინაში; მგარამ ყველაზე უფრო სწავლობდა უფლის სასაფლაოს ტაძარს და იერუსალიმის მონასტრებს, ლავითმა აგრეთვე აღაშენა მონასტერია სინას მთაზე, სადაც ლავითი გამოეცხადა მოსეს და ილიას. ღაღიდ ძალ უფლს გზავნიდა ყოველ წლობით ამ მონასტრის შესანახავად.

ღედოფალი თამარი (1189—1212 წ.) მხურვალე მონაწილეობას იღებდა წმ. ადგილებში არსებულ ქართველების მონასტრების მდგომარეობის გაუმჯობესობის საქმეში. თამარის მეფობის დროს წმიდა ადგილებში სალოცავად მოგზაურმა ქართველებმა შეიძინეს ის უფლება, რომლითაც ისინი სარგებლობდნენ XVII საუკუნემდის. სამეხთა ერთი ისტორიკოსი ამბობს: «ღედოფალი თამარი მეურობდა სირიის და ეგვიპტის ყველა სულითანებს. თამარის ჯვარის უფროსმა ზეპარია მხარგრძელმა პირაბა დასდგა, რომ იგი თავისი ძმის ივანეს ქალს მიათხოვებს ერთ რომელიმე სულითანს, თუ მისი ძმა ივანე, რომელიც ტყვედ ჰყავდათ წყევანილი ქალაქის ხლატის მცხოვრებთ, იქნებოდა განთავისუფლებული. როგორც კი ივანე მხარგრძელი გაუნთავისუფლებით და იგი მოსულა საქართველოში, მას მაშინვე გაუგზავნია თავის ქალი სულითანის გუზასთის; პირველად ივანეს ქალი მითხოვებია გუზას, ხოლო, როცა გუზა გარდაიცვალა, გაყოლია ცოლად მეორე სულითანს. ივანე მხარგრძელის ქალის სულითანებზე მითხოვებამ დიდი სარგებლობა მოუტანა ქრისტიანებს: ამ დღიდან სულითანები კაცურად ეპყრობოდნენ მათ სამფლობელოებში მცხოვრებ ქრისტიანებს... შეამცირეს ის გადასახადი, რომელიც ზღვოდა ქრისტიანების მონასტრებს. სულითანებმა აღუქმალეს თავიანთ ქვეყნრომთ შეეწყოება და ცარცვე გლეჯა ქრისტიანებისა, რომელნიც მოგზაურობდნენ იერუსალიმში, განსაკუთრებით სულითანები დიდის პატივით ეპყრობოდნენ ქართველ ხალხს. ერთი სიტყვით ქართველები დიდს პატივში იყვნენ და მასთან არაფითარ გადასახადს არ იხილდნენ».

ამ სახით საქართველოსა და სულითანების სამფლობელოების შორის დამკვიდრდა მშვილობა და მეგობრობა.

1192—1193 წელში ღედოფალი თამარი და ქართველები, როგორც მოგვითხრობს იბნ-შედლადი, პირდებოდნენ სულითანს სალადინს 200 ათას ღინარს, თუ ეს უკანასკნელი დაუბრუნებდა ქართველებს იმ ჯვარს, რომელზედაც ეწოა მცხოვარი, და რომელიც მოიტაცეს მოსლემანებმა 1187 წელში იერუსალიმის აღების დროს. ამავე სულითანს სთხოვდნენ ქართველები აგრეთვე იერუსალიმის ყველა მონასტრების დაბრუნებას.

* იხ. «მწიგნობა»-ს № 9.

აღვლილი წარმოსადგენია, რომ საქართველოს გამო-
 ნილი პოეტო რუსთაველი აღლდა საქართველოს დი-
 დებულის დედოფლის მამარის ნებით მოგზაურობდა
 წმიდა ადგილებში. როგორც მოგვითხრობს ზვირი-
 ვადმოცემა, რუსთაველს დახატავს და განუხლებობა
 ჯვარის მონასტერი. ეს ზვირი-ვადმოცემა მტკიცდება
 იმითიც, რომ ჯვარის მონასტრის კედლებზე,
 სხვათა შორის, დახატულია რუსთაველიც 1643
 წელს.

1219 წელში ჯვაროსანთა აიღეს დამიეტა.
 ჯვაროსანთა ამგვარი გამარჯვება მალე გაისმა წინა
 აზიაში მცხოვრებ ქრისტიანების შორის. ამ გამარ-
 ჯვებამ გააძნევა ქრისტიანები. მართველებმა, რომელ-
 თაც ეს გამარჯვება შეატკობია ჯვაროსანთაგან გა-
 მოგზაწნილობა კაცმა, მიულოცეს ჯვაროსნებს ეს გა-
 მარჯვება და მასთან შეუთვალეს, რომ იგინი არ
 დაეკაყოფილებულიყვნენ მარტო ამ გამარჯვებით.

მართველები შეპირდნენ ჯვაროსნებს ჯარის გა-
 გზავნას. თუმცა იგინი თავს დაეცემოდნენ დამასკს.
 ამიტომაც მორგე.ლაშამ იწყო მზადება ომისათვის;
 მრავალი აზნაურნი მზად იყვნენ მონაწილეობა მიე-
 ლით ამ ლაშქრობაში, მაგრამ 1223 წელში, მზა-
 დების დროს, მეფე გარდაიცვალა. ამავე დროს ქარ-
 თველებმა მისწერეს მუქარით საესე წერილი დამას-
 კის მმართველს კორაღინს, რომელსაც უნდოდა
 სრულიად დაეწვია იერუსალიმის კედლები, როცა
 ჯვაროსანნი გარს ერტყენ დამიეტას. მართველები
 წერილში ეციტებოდნენ კორაღინს: «როგორ გაბე-
 დე შენ ასეთი ზომის ხმარება ჩვენს და დუკითხვამდე
 ამ ცნობებს ჯვაროსანთა ისტორიოსი XIII საუკუ-
 ნისა სანუტი დასძენს, რომ «ქართველები მეტად
 მგომარი და გამბედავი ხალხია, მათ აქვთ მავარი ცი-
 ხეები, ჰყავთ დიდი და ძლიერი ჯარი, იგინი ძალიან
 საშიშნი არიან და დიდ ზარალს აძლევენ არაბებს,
 პერსიელებს, მიდიელებს და სირიელებს, რომელთაც
 მხოლოდად იგინი სცხოვრებენ, და რომელითანაც
 მათ შეუძლავთ ომი აქვთ. მართველები დადიანთა უფ-
 ლის სასაფლაოს თავიანთს თავებზე, ხელში უჭირავთ
 დროშები, შედიან იერუსალიმში და არაეითარ ვადა-
 სანადს არ იხდიან; არაბებს არ შეუძლიათ რაიმე
 შეწყობება მიაყნონ ქართველებს, წინააღმდეგ შემთ-
 ხვევაში ქართველები, როცა იგინი დაბრუნდებიან
 სამშობლოში, უფრო ცუდად მოგპყრობიან თავიანთ
 მგობავდ თათრებს». ამ ცნობებს ქართველების

ძლიერებაზე და უპირატესობაზე, რომლითაც ისინი
 სარგებლობდნენ წმ. ადგილებში, სიტყვა სიტყვით
 იმეორებენ წმ. ადგილების ყველა მოგზაურნი XIII
 საუკუნე და მტკიცე დებულები XVI საუკუნის დამლევაზე.

ჩვენამდს მაღწია ორმა წერილობა, რომელ-
 თაგან ერთი ეკუთვნის საქართველოს დედო-
 ფალს რუსუდანს, ხოლო მეორე მისი ჯარის უფ-
 როს ივანეს. ეს წერილები დაწერილია 1224 წელ-
 ში. ორივე ეს წერილი მიწერილია პაპა გონორი
 მესამისადმი, რომელიც აგულიანებდა ქრისტიანებს
 ურწმუნოთა წინააღმდეგ ხელახლად ომების დაწყე-
 ვას. ამ წერილებში მოხსენებულია, რომ საქართვე-
 ლოს მეფემ ზიარგი-ლაშამ, როცა შეიტყო ჯვარო-
 სანთა გამარჯვება, დაიწყო მზადება, რომ ჯარით მი-
 შეგეღებოდა ქრისტიანებს, რომელნიც ვარს ერტყენ
 დამიეტას, მაგრამ სწორეთ ამ დროს უბედურება ეწია
 საქართველოს; მასს თავს დაესხა ჩინგის-ხანიდან
 გამოგზაწნილი მონგოლები. ამბობდნენ, რომ ეს მო-
 ნგოლები ჩინგის-ხანისაგან გაგზაწნილი იყვნენ წმ.
 ადგილებს განსაძესუდელედ-ად ამიტომ პირ-
 ვადგად ჩვენ არაეითარი ზომა არ მივიღია მათ წი-
 ნააღმდეგ, სწერს დედოფალი, რადგან ფეიქრობდით,
 რომ ისინიც ქრისტიანები იყვნენ, მაგრამ ბოლოს
 გაეფეთ, თუ რა ქრისტიანებიც იყვნენ იგინი. მა-
 შინ ჩვენ შეეკობდეთ ჯარი, დაეციეთ მათ თავებზე,
 ამოესწყვილეთ 25,000 კაცი, მრავალი ტყვეთ წაეი-
 ყვანეთ, ხოლო დაწარჩენი გაეყრეთ ჩვენი ქვენი-
 დგან, და ამ მიზეზისა გამო ჩვენ ვეღარ მივეშველეთ
 ჯვაროსნებს, რომელნიც ვარს ერტყენ დამიეტას და
 რომელთაც ამის გამო 1224 წელში მიატოვეს ეს ქალაქი.

«1224 წელში დედოფალს რუსუდანს სწერს პაპა
 გონორი, რომ იმპერატორი შრიღონი აპირებს ურ-
 წმუნოთა წინააღმდეგ ომის დაწყებას წმ. ადგილებ-
 ში და ამიტომ იგი ურჩევს დედოფალს, რომ ქა-
 რთველებმაც მიიღონ ამ ომში მონაწილეობა. მარ-
 ლას ამისა პაპა სწერს: «მე მიესცემ აწილუღენციას ყვე-
 ლას (ყოღვიღობს მსახტვევულ ხელწერილს), ვინც
 კი მონაწილეობას მიიღებს ამ ომში ან თვითონ, და
 ან თავის მავიერ გაგზაწნის კაცს. 1240 წელში
 რუსუდანი სწერს პაპა მრიგორი მცხრეს, რომ ჯვა-
 როსნებმა და ქართველებმა შეერთებული ძალით
 გააძევეთ ურწმუნო მოსლემანები როგორც საქართვე-
 ლოდგან, ისე აღმოსავლეთის ყველა საქრისტიანო
 ადგილებიდან. პასუხად პაპა სწერს დედოფალს რუ-

სლანს, რომ ჯვაროსნებს არ შეუძლიათ საქართველოს სამშღღრებისკენ წამოსვლა, რადგან ყველა ვასაყლი ადგილები უკავიათ არაბებსო. შემდეგ პაპა ურჩევს დედოფალს და ქართველ ერს დემორჩილონ მასს, პაპს და ამავე დღოს აგზავნის საქართველოში რვა ბერ-მონაწინას.

მეცამეტე საუკუნის პირველ მეოთხედთან დაწყებული საქართველო ძალა-უნებულად ეარღება ბერსიცილების ზედადგენის ქვეშე. ხან საქართველოს მეფეები და ხან მათი ჯარის უფროსი კაცები XII—XIV საუკუნეებში ხშირად დაიბრუნებოდნენ სომხობად მესოპოტამიაში, სირიაში, პალესტინაში და მაინგოლებთან ერთად არა ერთ გზის მისულან ხოლმე ეგვიპტის სამხედრომდის. მანკოლები ძალიან აუხსენადე ქართველი ჯარის მამაკობას.

XV საუკუნეში, როცა კონსტანტინეპოლი აიღო მალდომცმა II, პაპა ნიკოლოზი და სხვაინცილობდენ, რომ ქრისტიანებს დაეწყათ ომი თათრების წინააღმდეგ, რომ რაიმე გზით გაეზთავისუფლებათ როგორც წმ. ადგილები, ისე კონსტანტინეპოლი. 1450 წელს 22 აპრილს ტრაპეზუნდის იმპერატორი ღვთისი სწერს პაპს, რომ თითოთ იგი და მისი მოკავშირენი — საქართველოს მეფეები მზად არიან ომი გამოუტყაბდონ თათრებს და ვაძვედონ ისინი წმ. ადგილებიდან და კონსტანტინეპოლიდან. იმპერატორის ღვთისი წერილს გარდა ჩვენამდი მოაღწია საქართველოს მეფის გიორგის და ათაბაგის კვარკვარის წერილებმა, რომელთაც მათ მიუწერიანთ რომის პაპსათვის. ღვთისი სწერა პაპს, რომ მის მოკავშირე იქნებოდა: მეფე ქართლისა ბიორგო, რომელიც ეყოლებდა თან 60,000 მეომარო, სამცხის ათაბაგე კვარკვარე 20,000 ცხენოსანი კაცით, ბედლიან (დაღიანი) მინგრედილისა და მისი ძე 60,000 კაცით, აუზაზეთის მთავარი, მისი ძმები და მთაურები 30,000 კაცით.

მართლის მეფე ბიორგი სწერს პაპს 5 ნოემბერს 1459 წელში, რომ მას შეუძლია 40,000 კაცო გამოიყვანოს თათრების წინააღმდეგ და მერე ასანყლებს იმავე მოკავშირეთ, რომლებზედაც ურჩევს მეფე ღვთისი. როგორცა სხანს, მეფე გიორგი უკვე მისულა შავი ზღვის ნაპირებამდის. ამავე წელს იმავე წინაარსის წერილს აგზავნის რომში კვარკვარე. ამ წერილში კვარკვარე ამბობს, რომ საქართველოს მეფეებთან და მთავრებთან ერთად ისიც ემზადება

საომრად და თუ რომაელნი შეეცაწროებენ თათრებს ხაბეჩინეთის მხარით, მაშინ ერთს ზაფხულს შეიძლება გათავდეს ომი, გავაძეთო თათრები და დაებრუნოთ ანტიოქია და კონსტანტინეპოლი. ამ ომში მონაწილეობა მიიღიან: ქართლის მეფეს ბიორგი VIII, მის ძეს ალექსანდრე I, ბაგრატი III, იმერეთის მეფეს, კვარკვარე II (1458—1462); დაღიანს, აუზაზეთის მთავარს და შ. გუჩიელს.

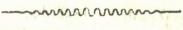
მეცხუთმეტე საუკუნეში ეგვიპტის სულთანნი უბრუნებს ქართველებს გოლგოთას და სამხვიერილ ქართველებისაგან იღებს ძვირფასს საჩუქრებს.

1469 წელში სამცხეთიდან გამგზავრებულა იერუსალიმში ბერ-მონაზონი შილიავე შაქარაშვილი, რომელსაც თან წაუღია შიავალი ოქრო და ვეცელი. ის მისულა პალესტინაში ხმელეთით, ყოფილა იერუსალიმში, წმ. ჯვარის და სავან მონასტერში და სხვაგან, აგრეთვე ათონზე და ყველგან დიდი შეწირულება დაუტოვებია, როგორც მოწმობს თითონ ამ მლოცველის ხელნაწერი.

ხოვზაური ტუხუბერი, რომელიც ყოფილა იერუსალიმში 1479—1480 წლებში, სწერს: „დიდი ხანი არ არის, რაც ქართველებმა დაიბრუნეს გოლგოთა, სახელობდ, 1475 წელში ეგვიპტის სულთანმა დაუბრუნა იგი საქართველოს მეფეს და სამხვიერილ მილიო ქართველებისაგან დიდი საჩუქრები. ქართველებს ეკუთვნის წმ. ადგილებში ღვთისმშობლის სალოცველო, რომელიც აგრეთვე იწოდება წმიდა მახარებლის იოანეს სალოცველოდ, სალოცველო წმ. მარია მადლიანოცისა და ის ადგილი, სადაც სახეს წმ. ჯვარი“.

1483 წელში იერუსალიმში ყოფილა მოგზაური ბრეიდენზანი, რომელიც სწერს: „იერუსალიმში ბევრი ქართველები არიან. მათი სამშობლო მდებარეობს კასპის მთის მახლობლად, ქართველები არიან ძლიერი და მამაკი ხალხი, მათ ჰყავსთ დიდი ჯარი. მთუცა ქართველებს ვარშემო ახევიან ურწუმენონი, მკარამ იგინი ეფრავებს ვერ უბედავენ მათ, რადგან ძალიან ეშინიათ ქართველებისა. ქართველებს გეორგიელეცს ეხიან, რადგან ეს ხალხი დიდ პატივსა სცემს წმ. გიორგის, რომელსაც სთელის თავის მფარველოდ და ამ წმიდანს დიდ მსხვერპლს სწირავენ ომის დაწყების წინ. ამ ხალხს ბევრი საკუთარი ადგილები აქვს წმ. ადგილებში. ქართველები აღი-

არცბუნ ბერძნების სარწმუნოების და არ ემოკრი-
 ლებოიან პაპს, სასულიერო წოდების პირნი იხურევენ
 მრავალ ქულებს, ხოლო ერის კაცნი—ოთხ-კუთხიანს,
 ოგინი გზარეთი შეიღიან იერუსალიმში და დაიპარ-
 შიან წმიდა ადგილებში და არაეთარს განადახადეს არ
 იხიონ. ძვილიწმინდოი ქართველობის ქართველ იოგებენ
 ზოლმე მონაწილეობას ომებში და კაცობიან ერთად
 ემსხმებოიან მტერს. მამაკაცებს მამებულთ აქვთ წყე-
 რი და თმა და არასოდეს არ იპარევენ, იხურევენ
 სხვა და სხუ ფერის ქულებს, ღეთოს-მსახურებაში და
 წეროლებში ხმარობენ ბერძნულს ერას, ხოლო ოლ-
 პარაკეპა—ქალთეველს და არაბულს.

წარმომავალსა სიტყვისა ლკეროი.

(გაგრულება *).

თეიქონ ინდუსებს თავიანთი კოსმოგონიურო
 შიომოხმეველობა უგანხნათი მეგვიმტულებს განეე და
 შეუმიდინახის მგვიდთა აკადიულებს გან. სითხის საფუ-
 ძელო, ცნობებების დანახიმი, ინდუსების წარმოადგინი-
 ლებით გვიმედიანებობდა დმქონი ზვის. ეს იყო ერთი
 უზენესთ დემოთთა განი, მეუფეე წესლას და წესლიერის
 სულებსა. გირეე ჰე გამხდის სტენასე ბრამინების
 «გათ—ფთჳ—ბრჳხმანს» ს წივთა, იმ ადგილს, სტე
 წარდენასე დახაბეო. არათუ ეს, ველო თავი და თავი
 იდეები «რე—კედას» საჯალდებულში სემელ—ქაქალთ
 წარმომდინარესსა. მირეკლას და 154—ეს მუსხლამის
 ნადღებთა ივტეე, მეგვიმტურთ, შიხის დემოთი, მხე-
 ლად სხვა სასკლით ჰვიმნუ. ამიტომ არის, რომ ახე-
 ურო და ეგრეობული მათები ეგულები ეგრეობასე მიტეი-
 თითებენ. ტუეოლთა რადი ამბობდენ მეკლი მე-
 გვიმტულებთ: შეენი გეეონსა კატობრობის აკვა-
 ნითა.

ბაბილონის მთავარ-დემოთი ბელ, სხუ ბაბლ მთა-
 ვარ-დემოთადე უფლთ მინიუელი ფინიკელებსანც, მენე-
 ნიც ამ მისს დემოთისა განს აწმომებუნ მთელს დანს

*) იხ. «მევემია»-ს № 9.

ადგილობითის დემოთებისს, რომელთაც ეწოდებოდათ
 (ბიბლიის თქმით) ბაბლონიები. ჯალაქს ტუირობს ზე-
 და მეფეველ პალმიად ბაბლ—ტურ (მთავრესთ
 დორ—ქობის და სხე). ქალე სიღრის მიერეკლებდა
 ბაბლი ბაბლ—სიღრის. ეს პალმიები მეფეობან წყენე-
 ბურს ეკ—მეტურს—ტუკეტურს—დემოთებს...

მეკესე დინსტიითგან მოკლემული მეოროსმე-
 ტიმე დროებით ეგვის მეგვიმტის განსიდეობა. იმ დროს
 მთელი დინსტენი მემკლეთიც კიდეე უფრო დამტრული
 იყო ბარბაროსობას და სინელებში. ამ ებოქაზე წინთ
 (და მის შემდეგ) მეგვიმტის სახელწიფოთ, წინადმდეგ
 ეკლა სხეების, სხნის დადინეებულად, მოწყობილად და
 მდენად. ამიტომ მათ ეკლა სხეებზე ჰქონია გულებს
 და მათ შორის წყენს მემკლესედეტ. მეგვიმტის საგვა-
 რეულთ რტოში ოდითგან ოდემეგვიმტე დინსტიამდე
 არიან თურმე მოსხენებულნი ასეთი სახელწოდებანი:
 ზეტ—მე, გუშესი—მე, ანმეტ—მე, ტესეტენი—მე
 და სხვა.

ეს ცნობები მეოკრებოთ აქ იმისთვის, რათა
 განაკრეკლათ არაეი მინისთს მეგვიმტურთა წარმო-
 მდინარობა წყენბურის სახელას ლკეროი. უგანსენელ
 დროს რომ მთავარ-დემოთი იყო არბოზი, რომლის
 კრში აღმართა ფინასოზმა, ივტეე მეგვიმტეს მო-
 გეგონებს. აი რათ: ბერუსს და გეგულესს შუა ღარ-
 ნიილა გამეჩინადეებულ სხე რამხეს მეორისს. ეს
 ქანდაგი რომ შეადარო ამბოზის კრებს, რეგორც ეს
 აქეს აღწერილი მეუბიანეს, მათ შორის სრული მსგა-
 ესებაა გარეგნობით.

მეგვიმტელებსანც მკლემტენეე ცნობილია საღისი
 გეო: საქანთეკლთი კიდეე იყო კრში და დემოთი
 ანე სასკლითა. ამ გრის პატეოსტეკლით ფურტეს მე-
 სამე დიდი ტაძარი აუგო მეგვიმტეში.

ბოლოს დროს ქართველთ საქწმუნებუნეო მიმო-
 მსევეკლებდა სრულებით, ყრედაიარის გარეგანის მიზე-
 ყების გამო.

მის შემდეგ უნთმოებობა და მკეობაც მეოკვი-
 და წყენში დი ფარნაოზმა, სხვათა მრავალ დამსხურე-
 ბითა შორის, საქწმუნებების საქმეც მამათეკვას და რი-
 ბში და წესის ჩაგდო. მან, სხარესითის გეგუნის ც-
 მო, მისაღოდ ახალი სასკლი მიტეე მეკლ მთავარ-
 დემოთს (დემოსს)—თმისა და სხე ერეკუნეული დემო-
 ტები გაამ, ვინც და სხ. წესთა მიტეეობა მისს განსაღა

არა შეიძლება რა, მხოლოდ ძველი აღადგინოს... ამ საბუთო უბრალოდ აღსანიშნავად დაგვიბრუნა შარშან კახეთი «ივერია» (№ 30) და თუ დანაშაურობა აკისრდება, მისინ უფრო გამოიწვევს აღმართული სკიპისა.

შემდეგ ამის ჩვენ არ გვგონია უსაფუძვლო იყოს «საწარმოებულებად» ნათქვამი შენიშვნა, რომ სიტყვა ღმერთი წარმოდგომს (ღმერთი) (და ერთი) — მატრი-სკან-თუ ჩვენ ვი განვიმტრეთ და დაკავშირებთ ერთ-დაიგივეს ამ სიტყვისა ქართულ — სკან ურ — მერსულს განსე, უკუ ვარკია ამ ძარბასს დროს.

დასასრულ ესეც ვივითხთ: ქონდა თუ არა სება ბ. კ — შვილი: «ფილოლოგიურ მარჯალიტობით და კენჭობით» გაკვირვება შემოწმ განსილული საიჭვიჭვიცხდადა, რომ არა, ამისთვის ჩვენ შეგვიძლია გრიტი-გოსს მივამართო მხოლოდობით რიცხვზე იმ სიტყვი-ობით, რომელითაც შეგვიბტულმა ქურუმმა მიმართა სო-ლონ ბძქეს, რომელსაც სოლონ მოკვარობის დროს შეგვიბტის ტამებს ათავალებდა, მან გამოაცხადა თავისი განცდიფერება «ბარბაროსების» სელაგებისა ტა-მე. ქურუმმა შერას დიდილით უმასუს: აი თქვე ბერ-მნებო, თქვე ბავშვობა!

ახალი აშხები და შენიშვნები.

23 მისს ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელში უკვე მოკიდდა ახალი ზედამხედველი და გადავცე მიჰყო სული სასწავლებელს მიმართავს. უფროდი ზედამხედველი ამ სასწავლებლისა ბ. ტარევი, რომელიც გადაყვანილია ოზურგეთის სასულიერო სასწავლებლის ზედამხედველად, ამ დღეებში ემზადება წასვლას ოზურგეთში. ბატონი ა. ა. იაროსლავი 15 წელი იყო მასწავლებლად თბილისის სასულიერო სემინარიაში და ამ წინს განმავლობაში დიდი უფრადება დაიმსახურა მთავრობის და განსაკუთ-რებით სიუარული და პატივისცემის თავის ამხანაგების და

მიაწვევების. ეს მშენებრი წარსული ბ. იაროსლავისა მი-სახურისა სრული თავმდება იმისი, რომ იგი აქედამ ახალ სამსახურშიც დამისახურებს მოსამსახურეებს და შო-წავებას სიუარულს და პატივისცემას და ჩვეულებრი-ვის წარმატებით და სხელოვანად წაიყვანს მინდობილს მისდამი ახალს სამართი თავმდებობას. სასწავლებელში მოსამსახურე ბერნი, თითქმის, ყველანი მის შვიადგობთ ნამყოფნი არიან — და ივანი დედის სისხარულით და აღ-ტრებით მიკავებენ თავის სხეურულს, კეთილს ძველს მასწავლებელს და ყველანი მისთ არიან სულითა და გულით იმრომონ მისთან და ერთგულად და ერთსულად იმეჭმედონ ყველაფერში საკეთილდღეოდ და წარსამატე-ბლად სასწავლებლის საქმისა. ღმერთის გაუმარ-ჯოს!

16 მისს, ქუთაისის საადგილ-მამული ბანკის დამფუძნებელ წევრთა კრებამ დაადგინა, გადახადოს 200 მანეთი მათ უდიდებულესობათა სასწავლებლებივის გადაჩენის სასხოვრად აღსამებულ კვლევისის სახარტელოდ, მიერეს 550 მანეთი ახლად დაარსებულს კერძო სა-ვადყოფოს ბ. ნ. თოფურისა, 200 მანეთი სტუდენტ-იოსელიანს, 200 მან. ბ. ნ. კერესელიძეს, 500 მან. წინამძღვრანთ-კარის სკოლას. გარდა ამისა ვენახების წამლობისთვის გადადებულ იქნა 1,200 მან. და თავ. აკავი წერეთელმა იმ ფულიდან, რომელიც შარშან კრე-ბამ დაუნიშნა, რამდენიმე წაწილი სტუდენტებს გაზუნისა და უორდანიან დაუთმო.

18 მისს იყო არჩევენი ქუთაისის საადგილ-მამუ-ლო ბანკის გამგეობის თავს-მჯდომარეისა. კენჭის ურ-დაიწყო დედის თორმეტი საათის ნახევარზე, და გა-თავდა ნაშუადმივის ორს სათზე. არჩეულ იქნა თავს-მჯდომარედ თ. დ. დადიანის მაგიერ წევრი ზედამხე-დველის კომიტეტის ბ. ნ. ჩიკვაძე. პირველს ამოუ-ვიდა 651 თეთრი კენჭი და 727 შავი, ხოლო მეორეს ბ. გელისტრატე ნ. ჩიკვაძეს — 847 თეთრი და 531 შავი.

ბ. ნი ხანანკო სწერს გაზეთ „ახალ მიმდინარეებს“
 „მე წავიბრუნე თქვენს გაზეთში წიროლი, რომელიც მე-
 კვება 1650 წელს ტრადიციონალური იმერეთისა ექნა და ცა-
 გზავნას, ამ მისი ხელნაწილი მე განუკარგე შენს საქმეთს
 სიმინისტრის არხებში და აღმოჩნდა, რომ იგი ბრძოლით
 განსჯადება დაბეჭდილიანა. ამიტომ თუ ამ წიროლის
 გამოცემა ესურსთ, სჯობთ, არხებში დარეულს ხელ-
 ნაწერსაც მიეჭრეს უფრადება.“

* * *

საქართველო-იმერეთის სინოდალური კანტონის ახა-
 ლი ბრძოლურნი ბ. შარსვი უკვე მოკვდა თბილისში და
 შეუდგა თავის თანამებობის აღსრულებას.

* *

გაზეთი «გაგაზი» გაუწყებს, რომ მისი მალე
 უფრად უსამღველოებსა და საქართველოს ექსპრესიის,
 მთავარ-სამართლის მალე და ამ მოკლე ხანში გაემგზავ-
 ნება ბეტერბურგში უწმიდეს სინოდში სხდომებზე და-
 სსწერებულად.

* * *

მისი მალე უფრად უსამღველოების გურამ-
 სამკრედილის ეპისკოპოსის ტვიტორის განკარგულებით
 ამა თვის 29 რიცხვისათვის ახალ-სენაში დანიშნუ-
 ლად კრება სამკრედილად ემარქიან სამღველოებისა
 ახალ-სენაში სასულიერო სასწავლებლისთვის საერთო
 შენობის აღშენების და სასწავლებლის ზოგადი სა-
 მკრედილის შესახებ.

წლის მთავარი სახელმძღვანელო ალხანა.

წლის თორმეტ თვეზე გაუფრად შემოიღო რომის
 მეფემ ნუბ. პომპლიმ 700 წლის წინად ქრისტეს და-
 ბადებად. უწინ კი წელიწადი იყოფრად ით-
 თვედ.

ინგონი. წლის პირველს თვეს ნუბი უწრად
 ინგონი პატრიარქად ინუსისა, რომელიც იყო დიქრ-
 თი დროისა. ეს დიქრონი გამოსატრული იყო ორი სხ-
 ხით. ერთი სახე ქქონდა ახალგაზდა გაცისა, ხოლო
 მეორე მოხრედილისა. რომელი კრებულანისმცემელთ
 ანუსი მიხნდათ წლის და უფრადივე კითხვ მძებნე-
 ბათა მძნთვლად. ამიტომ წლის პირველი დღე, პირ-
 ველი ინგონი, შეწირული ქქონდა ინუსს; ინგონის
 პირველი დღე იყო დღე მხანრულებისა და მშვიდობისა;

ამ დღეს თვით უსწავლის დროადან რომელიც უგ-
 წავნიდენ ერთი კრებისთვის სასწერებს და ულო-
 რებდენ ბედნიერად ცხოვრებას.

თებერვალი. წლის მეორე თვეს რომელიც
 უწრად თებერვალი. ღათინუსს ენახე სიტყვა თე-
 ბერვალი ნიშნავს «შესაწირავს» თვის ნუგ «შესაწინა-
 ბულის, გასწინედეს» და თვეს დასწერეს ასეთი სხ-
 ხელი, რადგან თებერვალი სწინაგან დიქრონი შესწავ-
 ლეულს და გასწინედეს მისწინდეს ცოცხალთა და
 გაბედვალეულთათვის. ამ მისწინდის შეწინაგ სრულ-
 დებოდა ამ თვეში, რადგან უწინ ეს თვე წლის მეორე
 თვედ კი არ ითვლებოდა, არამედ უწინასწინედ.

მარტი. უწინდეს დროში წელიწადი იწყებოდა
 მარტად; ამ თვეს დაერქვა სახელი ომის დიქრონი
 მარსისა, რომელიც ძველ რომაელებს უმთავრეს დიქრო-
 თად მიანდათ; ამიტომაც წლის პირველ თვეს მათ
 უწრად ამ დიქრონი სახელი. მარტში რომა პატრ-
 დენ ჯარის კაცთა და სწავლასაც ამ თვედგან იწყებდენ.

აპრილი. ღათინუსს ენახე არის სიტყვა აპრილი
 (Aperire), რომელიც ნიშნავს გახსნას, გაშლას. ამ
 თვეს, რომელიც მზის ცხოვრებას შეუქისცან ნაშლბიან
 უგავილება და ფოთლები და ბუნება იმოსება, შესაფერ-
 ი იყო დასწერეს ასეთი სახელი.

მაისი. ზოგადი თვის ახრთ სახელი მისი წარ-
 მოადგან რომელიც ღათინუსს მათისა მათისა; რომელიც
 ეს დიქრონი მიანდათ მიწის და ხეოფერების დიქრო-
 თად. ზოგანი ამტკიცებენ, რომ მაისის თვის სახელი
 წარმოადგან გაზოფერების ღათინუსს სახელისა; გაზ-
 ფერების დიქრონი რომელიც ემხდენ მათი —.

ივნისი. ამ თვეს დაერქვა ახეთი სახელი იურს
 ბრუტის პატრიარქად და სასწავლად. იურიბრუტმა გან-
 თავისუფლდა რომი მეფეებისაგან და დააწინა რესპუბლი-
 კა. ამ მოღვაწეობისთვის იურის სიკვდილის შემდეგ
 მისს სასაფლავზე რესპუბლიკელებმა ააგეს ძეგლი.
 იურის ხელში უკეთა ამოღებული ხმალი და სდგან
 შიდა ძეგლითა შორის. გარდა ამის წლის ერთ თვეს
 უწრად იურის სახელი.

ივლისი. ამ თვეს ეწრად ასეთი სახელი ძველი
 რომის გამომხდელი სახელმწიფო კრისი იული ცეზარის
 პატრიარქად და მოსახსენებლად.

აგვისტო. ამ თვესაც დაერქვა ასეთი სახელი
 პატრიარქად რომის პირველი იმპერატორის აგუსტინ-
 ს. აგუსტინს დაამტკიცა რომში რესპუბლიკა და შეიქმ-
 ნა თვითმმართველი იმპერატორი. ამ მოღვაწეობის-
 თვის რომის სენატმა წლის ერთ თვეს უწრად ამ
 იმპერატორის სახელი.

სექტემბერი. ეს სახელი წარმოადგან ღათინ-
 ურის სიტყვის «სეპტე-სავა-სეპტე-ნიშნავს შეიღ-
 ხნას, რომ ეს თვე ნუბი პომპლიმდის ითვლებოდა
 წლის მეშვიდე თვედ.

ოქტომბერი. ეს სახელიც წარმოადგანს ლათინურის სიტყვის ოქტობრისგან; ოქტო ნიშნავს ოთხს. უწინდელს დროში, როცა წელიწადი იწყებოდა, მარტივად, ოქტომბერი ითვლებოდა წლის შერეული თვეად.

ნოემბერი. ლათინურად ნოემბ ნიშნავს ცხრას. ამ თვეს ეწოდა ასეთი სახელი, რადგან იგი იყო წლის მეცხრე თვე.

დეკემბერი. დეკემბერი წარმოადგანს ლათინურის სიტყვის დეკემბრისგან (decem), რომელიც ნიშნავს ათს. ასეთი სახელი დაერქვა ამ თვეს, რადგან იგი იყო წლის მეათე თვე.

საბუღისკნიძერო აზრები და შენიშვნები.

— ცოდვილი გაცი შევადინობს, რომ დმურთს დაუძლავს (პირველი მაგალითი ადამა გვიჩვენებს); მაგრამ რამდენად დაშორდება გაცი დმურთსა, კეთილისა და ჭკუ. მართების წყაროსა, იმდენად უფრო შთაიფლება ცოდვაში და შეტეობაში. ზოგჯერ თაყვისის სინიდიისის დასამშვიდებლად უარყოფს დმურთსა და მიკვდრითთ აღდგომასა, მის ნაცვლად, რომ მოიქცეს ღვთისადმი, მინიჭროს თაყვის ცვადაგინ და მიიღოს მიტეგება და გურნება ცოდვითგან. განზა ბოროტი სინიდიისის მქონე არ მიიღებს ნათლისადმი, ამისთვის რომ იმას უმეტესად უგუარს ბელებ.

— მახუზანის სიტყვები, ზოგჯერ თაყვისგან რომ გორც გემრიელი საჭმელი ისე მიიღებან.

— სადაც შემს არ არის, ცეცხლი დაჭრება სადაც უაშუშები არ არიან, უნაიმეკნება მოისპობა; ეს ცხადია უგელანთვისა, მაგრამ, სამწუხარად, ზოგჯერ თაყვისს უგუარით ცხრება არ შეუძლიათ.

კიბრის, 29 აპრილს, ოფიციალურად გაიშალა
მალია შუთაისში

პერიოდ სამკურნალო

ს. ბ. თაყურაიანი

ამოსულთა ავითმამოფთათვის

და

მუდმივ საწყოლებით.

ავადმყოფებს მიიღებენ ყოველ დღე დღის ცხრასათიდან სამ საათამდინ: შინაგანი ავითმამოფთათვის დანიშნულია ს. ბ. თაყურაიანი, სანურგაუფლისა და კენერაიფლისათვის—ლ. ა. შავსევეტი, საჭეპო და ქალის ავადმყოფობათვის—ექიმი—ქალი მ. შ. ძალანი. ელექტრონით ექიმობას იტარებს კვირაში სამჯერ (კვირაობით, სამშაბათობით და ხუთშაბათობით) ნაშუადღეის ხუთ საათიდან შვიდ საათამდინ მთუთაისის სამხედრო საავადმყოფოს უფროსი ექიმი, საექიმო მეცნიერების დოქტორი კიხევილი.

სამკურნალოთან მიწვევა გამოართული კაბინითი ავითმამოფთა დასაზელად (მასაჟისათვის) ექიმების ხელმძღვანელობით და კაბინითი შარდისა და ნახველის გამოკვლევად.

შანი ექიმობისა თითოეულ ნახევარდ ათ შუთაი, მონსილ იუმი (ჩივევა), რომელიც შესდგება სამკურნალოს ყველა ექიმებისაგან, ელორება 3 მანეთი, შარდის თვისებათა გამოკვლევა—ერთი მანეთი; შარდის გამოკვლევა რადიონობის შროით—სამი მანეთი; მიკროსკოპით გამოძიება ნახველისა—ორი მანეთი; დაწვდისა (მასაჟის), ელექტრონით ექიმობისა და ავრთვე საავადმყოფოში დაწოლისა და მოვლის ფასი გარიცხვით იქმნება.

მომსჯელო ავადმყოფებს მიიღებენ ბალნეონის ქუჩაზედ, სტუდენტის სახლში. მუდმივი ქვეყანებიან-საწოლიანი სამკურნალო იმყოფება ბოკრისა სახლში, მთუთაისის ბუღერის პირდაპირ.

სამკურნალოს დირექტორი ს. ბ. თაყურაიანი.